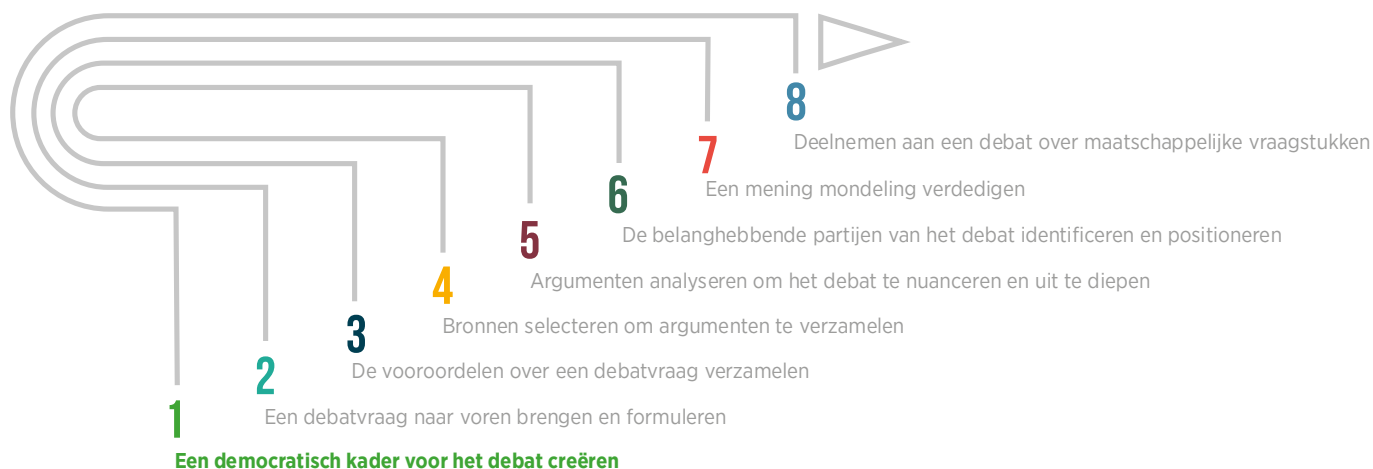

EEN DEMOCRATISCH KADER VOOR HET DEBAT CREËREN

INLEIDING

Deze module is bedoeld om een constructief en sereen kader voor een debat in groep te creëren. Het is belangrijk om de regels te verduidelijken om zinvolle discussies te bevorderen waarin iedereen met gemak het woord durft te nemen. Deze regels zorgen er niet alleen voor dat iedereen aan het woord komt, maar voorkomen ook oordelen, spot en onderbrekingen. Zo kunnen alle deelnemers hun mening met vertrouwen formuleren, een persoonlijke positie innemen met betrekking tot een vraag en zo aan de collectieve reflectie deelnemen.

Hiertoe bevat deze module vier activiteiten, waarbij een verband wordt gelegd tussen het kader van het debat in de groep en het kader van het debat in de samenleving. De eerste activiteit is gericht op het kader van het debat in de groep en vormt een voorbereidende activiteit voor elk debat in de groep. De volgende drie activiteiten zijn eerder gericht op de regels voor een publiek debat.

VERDERGAAN MET ANDERE MODULES

Na deze eerste module kunt u verder gaan met **module 2** om een debatvraag te kiezen. U kunt direct naar **module 4** en **5** gaan om informatie te verzamelen en te analyseren. Ook voor mondelinge debatoefeningen en verbale technieken kunt u direct naar **module 7** gaan. U moet in beide gevallen zelf een werkhema bepalen.

S A M E N V A T T I N G

ACTIVITEITENFICHES

ACTIVITEIT 1

Een veilig discussiekader creëren – p. 14

ACTIVITEIT 2

Begrijpen wat democratisch debatteren betekent – p. 15

ACTIVITEIT 3

De vrijheid van meningsuiting definiëren – p. 16

ACTIVITEIT 4

De grenzen van de vrijheid
van meningsuiting begrijpen – p. 17

AANKNOPINGSPUNTEN

AANKNOPINGSPUNT 1

Enkele richtlijnen voor het in goede banen leiden
van een debat – p. 18

AANKNOPINGSPUNT 2

Les discours toxique – p. 19

AANKNOPINGSPUNT 3

Wetgevingskader voor de vrijheid van
meningsuiting in België – p. 21

AANKNOPINGSPUNT 4

Wat zijn de uitdagingen voor de vrijheid van
meningsuiting op internet? – p. 22

EEN VEILIG DISCUSSIEKADER CREËREN

Minimale duur – 25 minuten.

Opstelling – De jongeren moeten in een kring gaan zitten zodat iedereen elkaar kan zien en iedereen een gelijkwaardige positie in de ruimte inneemt.

Materialen – Een groot vel papier en gekleurde stiften, post-it's.

Beschrijving – Deze activiteit bestaat uit het ontwikkelen van een positief en gemoedelijk kader voor het debat dat voor iedereen duidelijk is en door iedereen wordt gerespecteerd. Zo voelt iedereen zich op zijn gemak om zichzelf uit te drukken zonder angst te hoeven hebben voor het oordeel van anderen. Bij uitpattingen tijdens toekomstige uitwisselingen moet u de jongeren aan de inhoud van dit debatkader herinneren.

1. TOELICHTING BIJ DE ACTIVITEIT

Licht toe wat een veilig kader is en we dit creëren. Het vaststellen van gemeenschappelijke regels voor de groep en het creëren van een veilig klimaat tussen de jongeren is essentieel om samenwerking en vrije meningsuiting voor iedereen mogelijk te maken.

Het kader bestaat uit de gemeenschappelijke minimumregels die iedereen moet respecteren voor een gemoedelijk en constructief kader voor het debat, zodat iedereen zich op zijn gemak voelt, zonder angst voor oordelen of stigmatisering van zijn of haar standpunten en/of meningen. Het veilige kader garandeert geen vlekkeloze en probleemloze werking, maar vormt wel een referentie om later naar te verwijzen. Dit veilige gevoel helpt vrije meningsuiting ondersteunen, onderwerpen in al hun complexiteit aan te pakken en een betere efficiëntie van de uitwisselingen verzekeren.

Voor een duurzaam veiligheidsklimaat moet u aan het begin van elke activiteit aan dit kader herinneren. Dit moet u uiteraard ook doen telkens de situatie uit de hand dreigt te lopen.

Aanknopingspunten

Enkele richtlijnen voor het in goede banen leiden van een debat

2. UITDRUKKING VAN IDEEËN

Stimuleer een discussie binnen de groep om een antwoord op de volgende vraag te vinden: 'Welke gezamenlijke richtlijnen gaan we ons stellen om dit debat te sturen?' De aan het woord zijnde persoon heeft drie mogelijkheden:

- Het rondje**, iedereen krijgt de kans om zich uit te drukken en het woord te nemen: een vrijwilliger neemt het woord, de persoon rechts van hem krijgt daarna het woord enzovoort. Deze methode heeft als voordeel dat iedereen het woord krijgt, zonder uitzondering.
- De popcorn**, waarbij spontaan ideeën en meningen naar voren komen: iedereen kan het woord nemen wanneer hij of zij wil. Elke jongere die wil spreken krijgt hiertoe de kans. Deze techniek ondersteunt een diepgaande discussie, maar vraagt om een zorgvuldige bemiddeling.
- De post-it's**, hiermee kunnen regels worden opgesteld zonder mondelinge communicatie: deel drie post-its uit en vraag om de belangrijkste elementen voor comfortabel spreken en luisteren te noteren (één per post-it). De jongeren moeten ze dan op het bord (of een ander medium) plakken. Rangschik de post-it's samen met de jongeren om de gemeenschappelijke regels te vormen. De post-it-methode is ideaal voor groepen waarin een klein aantal jongeren meer zelfvertrouwen heeft dan anderen en het risico loopt de rest van de groep te overweldigen.

3. SAMENVATTING VAN HET KADER

Noteer de door de groep voorgestelde en goedgekeurde richtlijnen (of vraag aan een vrijwilliger om dit te doen). U kunt de ideeën van de groep ook in een aantrekkelijker formaat samenvatten, bijvoorbeeld met grafische hulpmiddelen.

Hulpmiddelen - meer info over grafische hulpmiddelen:

- Uzelf oefenen in grafische hulpmiddelen - Werken aan uw schrijftechniek: een video van 21 minuten: https://www.youtube.com/watch?v=un-1_np5LTM
- 20 toepassingen van grafische hulpmiddelen: een video van 8 minuten: <https://www.youtube.com/watch?v=P1wjsz9-zpw>

4. EEN ENGAGEMENT VAN ALLE DEELNEMERS

Zorg dat alle deelnemers de geldende regels kennen en ermee instemmen om ze te respecteren. Hang het blad met de samenvatting van het kader tegen de muur gehangen, zodat de deelnemers het indien nodig gemakkelijk kunnen raadplegen.

ACTIVITEIT 2

BEGRIJPEN WAT DEMOCRATISCH DEBATTEREN BETEKENT

Minimale duur – 50 minuten.

Opstelling – 3 tot 5 tafels met groepen van 4 tot 6 jongeren.

Materialen – Zoveel grote vellen papieren als er groepen zijn; gekleurde stiften.

Beschrijving – Deze activiteit, geïnspireerd op de ‘World Café’-techniek, heeft als doel de link te leggen tussen de debatruimte in de groep en de debatruimte in de samenleving. We gaan de concepten van een democratisch debat, de regels die eruit voortvloeien en hun bestaansredenen bekijken. Deze interactieve activiteit biedt iedereen de mogelijkheid om actief deel te nemen door middel van subgroepen. Het idee is om uitwisselingen te bevorderen en reflectie te stimuleren door zich van tafel naar tafel te verplaatsen.

1. VOORBEREIDING VAN DE ACTIVITEIT

Leg op elke tafel een groot vel papier met een vraag om reflectie over een specifiek punt van het debatthema te stimuleren. Vraag de jongeren om in groepjes van 4 tot 6 aan elke tafel plaats te nemen (afhankelijk van de grootte van de groep zijn er dus 3 tot 5 tafels voor deze activiteit). Elke tafel krijgt een andere vraag:

- Wat is volgens u het nut van debatten in een democratie?
- Wat is het nut van discussiëren of debatteren?
- Tot welke ontsporingen en uitwijkingen kan een debat volgens u leiden?
- Wat zijn volgens u de spelregels voor een democratisch debat?

2. TOELICHTING BIJ DE ACTIVITEIT

De jongeren worden verdeeld in verschillende groepjes die elk aan een tafel plaatsnemen. Elk groepje wisselt om de 10 minuten van tafel en discussie, met uitzondering van één persoon per team die zich niet verplaatst. Deze persoon noteert de ideeën van zijn tafel en vat ze samen.

Telkens wanneer een nieuw groepje aan zijn tafel toekomt, moet hij de reflecties van de vorige groep toelichten. Zo krijgt de nieuwe groep nieuwe informatie om een collectieve reflectie te stimuleren. Bovendien vallen deelnemers op die manier niet in herhaling.

3. WISSELEN VAN TAFEL

Vraag de jongeren om na 10 minuten van tafel te wisselen (met uitzondering van één persoon die blijft zitten om de ideeën van het vorige groepje voor het nieuwe groepje samen te vatten). Voor de laatste sessie moet u iets meer tijd uittrekken zodat de jongeren de belangrijkste en interessantste ideeën met betrekking tot de initiële vraag kunnen kiezen en de uitwisselingen van elke tafel kunnen samenvatten.

Afhankelijk van het aantal groepjes en de voor deze activiteit toegewezen tijd kunt u de animatie stoppen na drie wissels of de tijd tussen elke wissel een beetje inkorten.

4. SAMENVATTING VAN DE REFLECTIES

Verzamel alle jongeren in een kring. Presenteer nu de samenvatting van de reflecties van elke tafel aan de hele groep (10 minuten). Markeer de interessantste en relevantste ideeën als prioriteit, bijvoorbeeld met stickers op een poster of markeringen op een schoolbord.

U kunt deze samenvatting bundelen tot een document, hetzij door de bladen van de activiteit te fotograferen, hetzij door in een mindmap te groeperen wat aan elke tafel is gezegd. Een mindmap is een praktische en snelle methode om ideeën te verzamelen terwijl u verder werkt, en ze dan visueel te structureren om hun analyse en inprenting te vergemakkelijken.

Hulpmiddelen - meer info over mindmaps (woordspinnenwebben):

- Educatieve waarde van mindmaps:
<http://www.enseignement.be/index.php?page=27887>
- De 7 basisregels voor het maken van een mindmap:
<https://www.efh.fr/ressources/les-7-regles-de-la-carte-heuristique/>

ACTIVITEIT 3

DE VRIJHEID VAN MENINGSUITING DEFINIËREN

Minimale duur – 30 minuten.

Opstelling – De ruimte moet zo worden ingericht dat jongeren zich vrij kunnen bewegen.

Materiaal – Geen materiaal nodig.

Beschrijving – Deze activiteit is bedoeld voor het verzamelen van de kennis en de opvattingen over de vrijheid van meningsuiting, één van de belangrijkste principes van het democratisch debat. De gebruikte methode bestaat erin de deelnemers eerst in groepjes van twee te verdelen en ze vervolgens samen te brengen om hun meningen en opmerkingen te vergelijken. We verkrijgen hierdoor een sneeuwbal effect.

1. TOELICHTING BIJ DE ACTIVITEIT

Vraag de deelnemers om groepjes van twee te vormen en licht het thema van de activiteit toe: wat is vrijheid van meningsuiting? Wat zijn de beperkingen? Wat zijn de voor- en nadelen? Wordt dit beginsel gerespecteerd? De jongeren krijgen 5 minuten (2'30'' per persoon) om in groepjes van twee hun ideeën mondeling uit te wisselen.

Aanknopingspunten

'Wetgevingskader voor de vrijheid van meningsuiting in België' en

'Wat zijn de uitdagingen voor de vrijheid van meningsuiting op internet?'

2. GROEPJES VAN TWEE SAMENVOEGEN

Laat na 5 minuten twee groepjes van twee groepjes van vier vormen. Laat ze dan gedurende 5 minuten hun ideeën uitwisselen. Het doel is om hun ideeën te verzamelen en de nieuwe reflecties in kaart te brengen. Ze zullen onvermijdelijk in herhaling vallen, dat is heel normaal.

Herhaal de handeling nog een laatste keer en laat de groepjes van 4 groepjes van 8 vormen, voor een laatste sessie van 5 minuten, of iets meer indien nodig.

3. SAMENVATTING VAN DE UITWISSELINGEN

Vraag na deze oefening één persoon van een groepje van 8 om samen te vatten wat er in hun groep naar voren is gekomen. Noteer en vat alle informatie samen op een medium dat zichtbaar is voor alle jongeren (u kunt de grafische hulpmiddelen gebruiken).

Valideer de informatie die de jongeren als relevant beschouwen en wijzig of vervolledig de inhoud indien nodig.

ACTIVITEIT 4

DE BEPERKINGEN VAN DE VRIJHEID VAN MENINGSUITING BEGRIJPEN

Minimale duur – 50 minuten.

Opstelling – Geen specifieke opstelling.

Materialen – Een groot vel papier en gekleurde stiften.

Beschrijving – Deze activiteit helpt het concept ‘vrijheid van meningsuiting’ in perspectief te plaatsen en de beperkingen en tegenstrijdigheden ervan te definiëren. Het is de bedoeling dat de deelnemers ontdekken dat het gebruik van een vrijheid ook een verantwoordelijkheid met zich meebrengt. Deze activiteit benadrukt de beperkingen van de vrijheid van meningsuiting in het geval van ‘toxische’ uiteenzettingen op internet of in de samenleving.

1. VOORBEREIDING VAN DE ACTIVITEIT

Maak een lijst van uiteenzettingen die u op internet hebt gelezen, op televisie hebt gezien, op de radio hebt gehoord, enz. Neem enkele enigszins controversiële, verontrustende en ‘toxische’ uiteenzettingen op in deze lijst. De uiteenzettingen kunt u terugvinden in de lijst in het gedeelte Aanknopingspunten.

Aanknopingspunten

De toxische uiteenzettingen

2. INDELING VAN DE UITEENZETTINGEN (ONWETTIG)

Projecteer de lijst op een voor alle jongeren zichtbaar medium en vraag aan de deelnemers om met een sticker aan te duiden welke uiteenzettingen volgens hen onwettig zijn.

3. VERGELIJKING MET HET WETGEVINGSKADER

Bespreek dan het regelgevingskader voor de vrijheid van meningsuiting in België. Overloop na deze toelichting de lijst met uiteenzettingen samen met de jongeren om te kijken of bepaalde ‘illegale situaties’ nog een sticker moeten krijgen of in tegendeel, of bepaalde stickers moeten worden weggehaald.

Stimuleer dan een discussie over de afwijkingen tussen het oordeel van de jongeren en het wetgevingskader. Wat vinden zij van dit kader? Is het te beperkend of net niet gedetailleerd genoeg? Is het wettelijke kader het enige kader dat moet worden gerespecteerd?

Aanknopingspunten

Wetgevingskader voor de vrijheid van meningsuiting in België

4. INDELING VAN DE UITEENZETTINGEN (TOXISCH)

Vraag de jongeren of ze bepaalde uiteenzettingen in de lijst ‘toxisch’ vinden. Voldoen de uiteenzettingen aan bepaalde toxische criteria: de inhoud (wat wordt er gezegd?), de context (wie zegt het, en waar?), de intentie (waarom wordt dit gezegd?), het doelwit (op wie is de uitlating gericht?) en de impact op het doelwit (wat zijn de gevolgen van de uitlating voor het doelwit?). U kunt ter ondersteuning de definitie van Amnesty International gebruiken.

5. DISCUSSIE

Vraag de jongeren hoe zij de situaties ervaren die volgens hun leeftijdsgenoten niet toxisch zijn. Het doel is niet om een onderscheid te maken tussen toxische en niet-toxische uiteenzettingen, maar veeleer om vast te stellen dat het toxische karakter van bepaalde uiteenzettingen tot op zekere hoogte afhankelijk is van de perceptie.

Aandachtspunt: Soms maken belangrijke personen of personen met een grote invloedssfeer zich schuldig aan toxische uiteenzettingen. We moeten bijzondere aandacht besteden aan de inhoud van de boodschap, maar tegelijkertijd oppassen om de spreker niet te veroordelen.

ENKELE RICHTLIJNEN VOOR HET IN GOEDE BANEN LEIDEN VAN EEN DEBAT

Het is niet altijd gemakkelijk om een democratisch debat te voeren, waarin iedereen zijn mening kan uiten, waarin anderen respect tonen en luisteren, en terwijl een reflectie te bevorderen en valkuilen en uitspattingen te vermijden (egocentrische debatten, complottheorieën, cultuurverschillen, enz.).

Neem een neutrale en gematigde houding aan bij het bemiddelen. Kies geen partij voor een bepaalde positie in de discussie. Geef iedereen de kans om te spreken, zorg dat de deelnemers naar elkaars mening luisteren. Toon appreciatie voor elke tussenkomst (zeg bijvoorbeeld: bedankt voor uw mening, oké, geweldig; kaats terug door te vragen: wie wil reageren op wat X zojuist heeft gezegd? Wat u hier zegt, roept een nieuwe vraag op, wil iemand die beantwoorden? enz.). Herformuleer zo nu en dan wat zojuist is gezegd en lanceer dan een nieuwe vraag. Improvisatie is hierbij van essentieel belang, het is de rode draad van de discussie die u zal leiden.

Jongeren moeten in een staat van relatieve sereniteit verkeren. Als emotie en egotripperij de overhand krijgen, kan niemand nog een neutraal standpunt innemen. Als

u het gevoel hebt dat de groep niet klaar is om rustig te debatteren en/of wordt gestoord door een element van buitenaf, aarzel dan niet om eerst de gemoedstoestand van de groep te bepalen, bijvoorbeeld met een activiteit zoals 'intern weerbericht'.

Hulpmiddelen

Voor meer informatie over de methode
<https://jeuxcollaboratifs.com/meteo-interieure-2/>

Bakens voorstellen

Als u tijd wilt besparen bij het opstellen van het kader kunt u enkele richtlijnen voorstellen aan de deelnemers, waarmee ze al dan niet kunnen instemmen. Hier volgen enkele voorbeelden:

- Als het oneens bent met iemands ideeën, betekent dat niet dat u 'tegen' die persoon bent.
- Er spreekt slechts één persoon tegelijk. U kunt elk voorwerp als 'microfoon' gebruiken. Alleen de persoon met de microfoon mag spreken.
- We zwaaien met onze handen om aan te geven dat we het eens zijn met wat iemand zegt. Zo hoeven we niet in herhaling te vallen en kunnen we aandachtig naar elkaar luisteren.
- We drukken ons kort en bondig uit.
- Wat hier wordt gezegd, herhalen we niet buiten het kader van de discussie. Zo kan iedereen vrijuit spreken en kunnen we oordelen na de discussie vermijden.
- Iedereen moet de kans krijgen zich zonder ongemakken uit te drukken. Bij eventuele ongemakken moeten jongeren dat vrij kunnen uiten, zonder oordeel van anderen.
- Deelname is en blijft vrijwillig. Jongeren die geen echt standpunt inzake het thema hebben, kunnen een passieve bijdrage leveren. Deze jongeren vervullen dan een perifere, maar nuttige rol. Ze maken aantekeningen, analyseren argumenten, enz.

Wat als een jongere zich schuldig maakt aan 'ongepaste' uiteenzettingen?

Het is niet de bedoeling om dergelijke uiteenzettingen in de kiem te smoren of de jongeren een standje te geven. Probeer in plaats daarvan een reactie uit te lokken, door enkele vragen te stellen die hun mening 'grondig door elkaar schudden' en/of door uit te leggen dat een dergelijke mening toegestaan is, maar dat onze samenleving op een andere consensus is gebouwd. Als de mening van een jongere strijdig is met de wet, omdat ze discriminerende (racistische, seksistische, homofobe, enz.) ideeën uitspreken of omdat ze oproepen tot haat, moet u de jongere onmiddellijk en met overtuiging terechtwijzen of hem eraan te herinneren dat dergelijke uiteenzettingen bij wet verboden zijn.

Aanknopingspunten

Het wetgevingskader voor de vrijheid
van meningsuiting in België

Een te autoritaire houding in het kader van een informeel debat kan echter ongewenste effecten hebben. U neemt immers het risico dat de jongere wordt gesterkt in zijn mening en in opstand komt tegen de autoriteit waar u en/of de maatschappij voor staat. In dit geval kunt u beter even de tijd nemen om dergelijke uiteenzettingen onderuit te halen. U staat er niet alleen voor, u kunt ook een beroep doen op een vereniging, een instelling of een instantie gespecialiseerd in het betreffende onderwerp.

Hulpmiddelen

Het BELvue museum biedt een activiteit rond discriminatie aan: Discrimin'Action. Aarzel niet om contact met deze instantie op te nemen.

TOXISCHE UITEENZETTINGEN

Amnesty International Frankrijk heeft het concept van 'toxische uiteenzettingen' ontwikkeld, dat zijn 'uitdrukkingsvormen die mensen stigmatiseren of anders en ongunstig behandelen vanwege echte of vermeende kenmerken (zoals seksuele geaardheid, etnische afkomst, religie, politieke opvattingen, handicaps, enz.).' Het betreft in feite alle uiteenzettingen, van welke aard dan ook, die opzettelijk of onopzettelijk bijdragen aan het aanwakken van vijandigheid of wantrouwen ten aanzien van een individu of een groep individuen.

Toxische uiteenzettingen zijn niet per se onwettig. Denk maar aan de vele voorbeelden in de openbare ruimte, op televisie of op sociale media. Ze zouden echter beter achterwege blijven in een discussie.

Er kan onenigheid bestaan over de toxische aard van een uiteenzetting. We moeten de volgende punten analyseren om de mate van toxiciteit en gevaar van een uiteenzetting zo objectief mogelijk te bepalen.

- **De inhoud:** wat is het risico van de uiteenzetting? We moeten bepalen in welke mate de uiteenzetting verontrustend is. Gaat het om een relatief onschuldige belediging van een geïsoleerd persoon, een opmerking die een categorie mensen beledigt of een oproep tot geweld tegen een gemeenschap?
- **De context:** waar en door wie wordt de uiteenzetting geuit? Een privégesprek tussen twee vrienden, een openbare uiteenzetting of een debat tussen afgevaardigden op een televisiezender?
- **Het doelwit:** is de uiteenzetting gericht op een erkende politicus, een minderheid of een groep kwetsbare personen? Bepaalde bevolkingsgroepen kunnen zich minder goed tegen toxische uiteenzettingen verdedigen.
- **Intentie en toon:** is de uitspraak een grap, of is het duidelijk de bedoeling om iemand kwaad te doen? Een ongepaste grap is zeker niet op zijn plaats, maar is minder toxisch dan een uiteenzetting die expliciet bedoeld is om tot haat aan te zetten.
- **De werkelijke en potentiële impact:** welke gevolgen heeft de uiteenzetting? Een licht verlies van aanzien voor de beoogde persoon, incidentele discriminatie of de verdrukking van de beoogde gemeenschap?

Hulpmiddelen

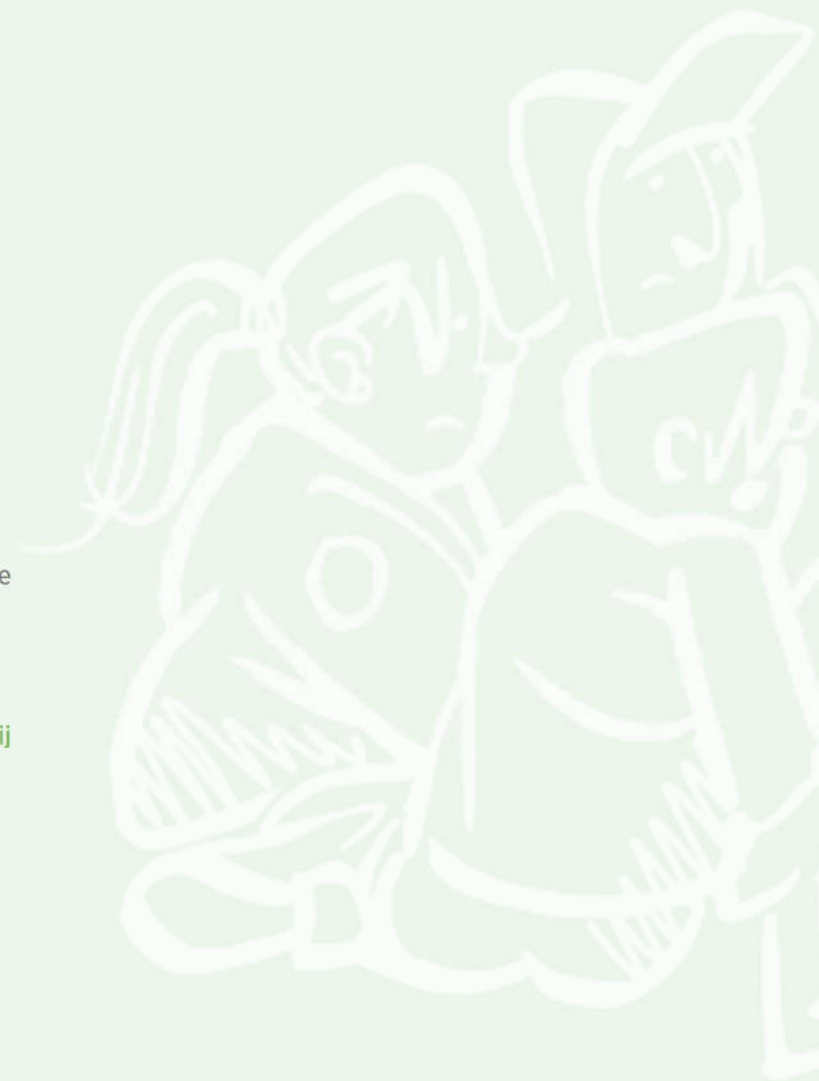
Voor een diepgaande analyse van toxische uiteenzettingen heeft Amnesty International France een zeer uitgebreide brochure gemaakt, en een video waarin de bovenstaande punten worden samengevat:

https://amnestyfr.cdn.prismic.io/amnestyfr%2F43b06718-821d-4376-8232-ea533b438b05_agir_discours+toxiques_print_web.pdf

Enkele voorbeelden (het betreft een vrije vertaling van oorspronkelijk Franse uitlatingen):

- **'Maar natuurlijk, als buitenlander word je beloond.'** Commentaar van 'Michel' onder het artikel *Aziz, chauffeur à la Stib, décoré de la Médaille d'Or de l'Ordre de la Couronne de la Dernière Heure* van 03-03-2021.
- **'Zeg niet te gauw, het is weer een vrouw.'** Populair gezegde.
- **'Bij ons inspireren we ons op de heiligenkalender bij het geven van een voornaam.'** Eric Zemmour, Franse polemist, op de set van 'Terriens du dimanche' op C8, 16 september 2018.
- **'Mijn vrijheid eindigt niet waar die van een moslim begint. Het is ieder voor zich.'** Tweet van Mahtfrid (4862 volgers) van 09-03-2015.
- **'Ik ben blij dat het niet eenvoudiger is.'** Tweet van Citadel.hodl onder het artikel *Adopter un enfant? Cela reste plutôt compliqué pour les couples d'hommes* de La Libre.be van 04-03-2021.
- **'Je hebt het ook wel een beetje zelf gezocht.'** Anoniem commentaar onder de getuigenis van een tienermeisje dat slachtoffer werd van seksuele intimidatie. Gezien op de pagina Témoignages de harcèlement op de site Madmoizelle op 28-02-2021.
- **'[Als een leraar voortdurend op zijn hoede moet zijn en daardoor zijn job niet naar behoren kan uitvoeren], dan komt dat niet door een dolgedraaide auto, een mes of sociale media, maar door de gevreesde 'woke'-pletwals. Ik noem het islamisme.'** Conclusie van het artikel *L'enseignant est un passeur, pas un gourou* geschreven door Nadia Geerts op haar blog op 31-01-2021.
- **'Ze zijn een homostel, maar verder zijn ze heel aardig.'** Opmerking gemaakt tijdens een buurtavond door één van de bewoners, over nieuwe huurders in de straat.

- **‘We zouden al die nutteloze ministers tot de guillotine moeten veroordelen, dat scheelt toch al een hoop salarissen’.** Commentaar van Paul onder het artikel *La majorité des hôpitaux veulent refédéraliser les soins de santé* in *Le Soir* van 10-11-2020.
- **‘Ik ben tegen het homohuwelijk. Homo’s staan er immers om bekend elke maand van partner te veranderen’.** Commentaar van blue dragon onder de video *5 ans après le 1er mariage gay en France*, Vincent Autin-Boileau raconte, door Brut op Youtube geplaatst op 09-04-2021.
- **‘Vegetariërs herken je aan hun vale huidskleur en hun gebreide sjaal’** Commentaar van Michel Cymes in het programma *Ça va beaucoup mieux* op de radiozender RTL op 30/05/2017
- **‘Deze illegale [door migranten gebruikte] boten moeten offshore tot zinken worden gebracht als ze weigeren terug te varen.’** Commentaar van Jude onder de video *Immigration clandestine : le nombre d’arrivées des Tunisiens en Italie en hausse créée par Euronews* in het Frans op Youtube op 23-07-1991’
- **[De kiezers van ecologische partijen] zijn een kiezerskorps van de bourgeoisie (...) een stel bobo’s (bourgeois-bohemiens) die meer waarde hechten aan post-materialistische waarden dan economische programma’s** Uiteenzetting van Pascal Perrineau in het programma *Municipal 2020* op het televisiekanaal LCP op 28-06-2020
- **‘Vrouwen moeten eens stoppen met zeuren!’** Commentaar van Alain Hunerbein bij het artikel *La crise [du covid-19] a renforcé les inégalités entre hommes et femmes publié par Sudinfo* le 06-03-2021
- **‘Als je niet wilt dat we je vragen om naar de keuken te gaan, verander dan van baan!’** Commentaar van Giovanni Arigoni onder het artikel *Daisy Hoebeke, policière à Bruxelles depuis 36 ans: «On me disait retourne à tes casseroles»* gepubliceerd door DHnet op 08-03-2021
- **‘Als ze niet op straat willen slapen, laat ze dan naar huis gaan; trouwens, waar leven ze van? Volgens u?’** Commentaar van Nicolas Dechesne onder het artikel *Sint-Gillis: Infrabel veut expulser deux familles [roms]* gepubliceerd door Sudinfo op 09-04-2020
- **‘Wat verwacht u van een Franse arbeider [...] die op de overloop naast zijn sociale woning een opeengepakt gezin met een vader, drie of vier vrouwen en een twintigtal kinderen ziet, dat 50.000 aan sociale uitkeringen krijgt, en dat zonder te werken! Dat in combinatie met het geluid en de geur zijn voldoende om zijn stoppen te doen doorslaan. [...] En het is niet racistisch om zoiets te zeggen’** Uiteenzetting door Jacques Chirac tijdens een politiek discours op 19-06-1991
- **‘Allemaal h*****’** Graffiti aangebracht op een affiche met de cijfers van de vrouwenmoorden in België, gezien in Louvain-la-Neuve in oktober 2020
- **‘Ik #zon met #bloteborsten als ik wil eet ik #vlees omdat #sojasteak smerig is ik praat over #slavernij en ik gebruik het woord #neger omdat het over onze #geschiedenis gaat, ik ga #jagen als ik daar zin in heb, weg met al die verboden’** Tweet van Corinne Martineau (957 volgers) van 28-08-2020

WETGEVINGSKADER VOOR DE VRIJHEID VAN MENINGSUITING IN BELGIË

De vrijheid van meningsuiting is een fundamentele vrijheid, verwoord in artikel 19 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. In dit artikel staat: *‘Eenieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting’*. Het is dan ook één van de belangrijkste democratische fundamenteën.

Dit is in wet vertaald in verschillende wetteksten die het recht als heilig beschouwen, maar ook de beperkingen ervan aankaarten.

Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en Belgische Grondwet

Zo bepaalt het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (dat van toepassing is in België) bijvoorbeeld (artikel 10, lid 2) dat:

‘Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, die bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, territoriale integriteit of

openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen’.

Belgische Grondwet

Dus wat zijn deze beperkingen? Wat zegt dit wettelijk kader in ons land? Allereerst verwijst de Belgische Grondwet naar het recht op vrijheid van meningsuiting in artikelen 19 en 25 (voor de pers). Artikel 19 bepaalt dat *‘De vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd’*. Maar de wettelijke beperkingen van de uitoefening van deze vrijheid worden meteen in hetzelfde artikel genoemd: *‘behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd’*.

Het is dus niet toegestaan om de wet te overtreden onder het mom van de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting. Belediging, laster, enz. blijven illegale handelingen en niemand mag de vrijheid van meningsuiting gebruiken om de wet te overtreden.

Naast onze Grondwet hebben we natuurlijk het Strafwetboek waarin smaad, laster en belediging worden verboden, en drie daaropvolgende wetten waarin het kader is uitgewerkt waarbinnen de vrijheid van meningsuiting mag worden uitgeoefend.

Smaad, laster en belediging in het Strafwetboek

Smaad, laster of belediging zijn verboden. Vanuit juridisch oogpunt vormen deze misdrijven inbreuken op het recht op eerbiediging van het privéleven, aangezien ze de reputatie of de eer van het slachtoffer kunnen aantasten.

Smaad wordt gedefinieerd in ons Strafwetboek. Artikel 443 van het wetboek stelt immers dat *‘hij die aan een persoon kwaadwillig een bepaald feit ten laste legt, dat zijn eer kan krenken of hem aan de openbare verachting kan*

blootstellen’ onderhevig is aan een straf gaande tot een jaar gevangenisstraf en een boete. Er bestaat een subtiële nuance tussen smaad en laster, een nuance die betrekking heeft op de mogelijkheid om de gegrondheid van de verklaringen van de beschuldigde juridisch te bewijzen, maar behoudens dit juridische getouwtrek worden de twee concepten op dezelfde manier gedefinieerd door de wet.

Een belediging kan worden gedefinieerd als een vaag feit dat wordt onthuld om de eer van een andere persoon te krenken. De voor dit misdrijf voorziene straf kan oplopen tot twee maanden, zoals aangegeven in artikel 448 van ons Strafwetboek.

De wet van 30 juli 1981 tegen racisme of vreemdelingenhaat, bekend als de ‘Wet Moureaux’

Deze wet heeft tot doel bepaalde daden te bestraffen die zijn ingegeven door racisme of vreemdelingenhaat. De wet verbiedt bepaalde uitspraken, met name uitspraken die aanzetten tot haat of geweld, ingegeven door vreemdelingenhaat of racisme, ten aanzien van een persoon of een groep personen.

De oorspronkelijke tekst stelt dat *‘hij die aanzet tot discriminatie’, ‘haat of geweld’, ‘discriminatie of segregatie’, ‘tegen een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden ervan’* op grond van *‘nationaliteit, vermeend ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische herkomst’* wordt bestraft met een gevangenisstraf van één maand tot één jaar.

Het aanzetten tot haat of discriminatie op xenofobe of racistische gronden wordt in België bestraft met gevangenisstraf. Het moge duidelijk zijn: vanuit juridisch oogpunt worden racistische opmerkingen in België niet als een mening maar als een strafbaar feit beschouwd. De vrijheid van meningsuiting kan niet worden gebruikt als rechtvaardiging voor meningsuiting in het openbaar.

Wet van 23 maart 1995 tegen negationisme

Deze wet heeft tot doel het bestraffen van de ontkenning van de Holocaust. Deze wet bestraft (mogelijk met een

gevangenisstraf) iedereen die *‘de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duits nationaal-socialistische regime is gepleegd, ontkent, schromelijk minimaliseert, poogt te rechtvaardigen of goedkeurt’*. Net als racistische opmerkingen vallen negationistische opmerkingen dus buiten het wettelijk kader van de vrijheid van meningsuiting in België.

Wet tegen discriminatie van 10 mei 2007

Deze tekst breidt in feite het geldigheidsgebied van de wet Moureaux uit. Volgens deze wet worden discriminatie en aanzetten tot discriminatie, haat of geweld vanwege *‘leeftijd, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, geboorte, vermogen, religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging, politieke overtuiging, taal, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, handicap, lichamelijk of genetisch kenmerk, sociale oorsprong’* als onwettig beschouwd.

Unia, het interfederaal centrum voor gelijke kansen en de strijd tegen racisme, definieert aanzetten als *‘elke verbale of non-verbale communicatie die anderen tot haatreacties aanzet, stimuleert, aanspoort of oproept tot haatreacties, alsook elke communicatie die haatreacties aanwakert, versterkt of uitlokt’*. Belangrijke verduidelijking: deze overwegingen gelden ongeacht de eventuele gevolgen aangezien *‘Het echter niet noodzakelijk is dat die aanzetting automatisch een reactie tot gevolg heeft’*.

Andere beperkingen van de vrijheid van meningsuiting

De vrijheid van meningsuiting kent ook andere beperkingen zoals eerbiediging van het privéleven, beeldrecht, intimidatie. Naast de hierboven reeds vermelde beperkingen moeten we ook andere, meer algemene beperkingen in acht nemen.

Ten eerste mag de vrijheid van meningsuiting niet worden gebruikt als excuus om het recht op eerbiediging van het privéleven van een individu te schenden. Zo is het zonder toestemming verspreiden van iemands privé-informatie niet alleen een vorm van smaad, maar zelfs verboden. Dit betreft bijvoorbeeld medische, financiële informatie enz., maar ook eventuele privégesprekken. Het opnemen van

iemands privé-uitlatingen voor latere heruitzending in de openbare ruimte is dus verboden. Het individuele beeldrecht vormt ook een beperking op wat men wel of niet mag uitzenden. Net als songteksten mogen in een privéomgeving gemaakte foto's en video's onder geen enkel beding worden verspreid. In principe hebt u voor het plaatsen van een foto op een sociaal netwerk zelfs de toestemming nodig van alle op de afbeelding identificeerbare personen.

Intimidatie kent geen vaste definitie in het Belgische Strafwetboek. Artikel 442bis in dit verband wijst alleen op het laakbare, herhaalde karakter van het gedrag en de negatieve gevolgen voor de persoon die het doelwit is. De beperking schuilt hier niet alleen in de inhoud van de uitlatingen, maar ook en vooral in de manier waarop ze worden geuit. Intimidatie kan via elk communicatiemedium plaatsvinden, niet alleen persoonlijk. Een a priori toegelaten uitlating kan al snel in intimidatie veranderen en een inbreuk op de wet vormen. Merk op dat de vrijheid van meningsuiting niet wordt beperkt door het bestraffen van intimidatie, maar door het voltrekken van de straf.

Hoe bepaalt u wat een strafbaar feit is en wat onder het rechtmatig gebruik van de vrijheid van meningsuiting valt?

Vrouw Justitia heeft de verantwoordelijkheid om te bepalen wat al dan niet binnen het wettelijke kader van de vrijheid van meningsuiting valt. Zoals advocaat Alain Berenboom in Het Vrije België van 14 januari 2015 in herinnering bracht worden de betwiste modules geval per geval geëvalueerd. *‘De rechter moet oordelen over wat smaad, laster of belediging is, rekening houdend met het soort publicatie in kwestie’*.

Voor alle media gelden immers dezelfde regels: kranten, satirische artikelen, boeken, radio- en tv-uitzendingen, publicaties op internet, sociale media ...

Bronnen

https://www.rtbf.be/info/societe/detail_liberte-d-expression-que-elles-sont-les-limites-que-dit-la-loi?id=8722028

WAT ZIJN DE UITDAGINGEN VOOR DE VRIJHEID VAN MENINGSUITING OP INTERNET?

Op internet gelden dezelfde beperkingen voor de vrijheid van meningsuiting als in de openbare ruimte. Zo is een negationistische uitlating op Twitter, in een YouTube-video, op tv of op school altijd onwettig. Op internet geniet u een bepaalde vorm van anonimiteit die soms verkeerdelijk insinueert dat u ongestraft kunt zeggen wat u wilt. Dat is volkomen onterecht, zoals blijkt uit de boetes en juridische procedures tegen heel wat *a priori* anonieme internetgebruikers.

Naast deze wettelijke beperkingen moeten we ook rekening houden met het ethische aspect. Internetgebruikers zijn vaak gereduceerd tot een foto, een naam of zelfs een bijnaam, waardoor ze de illusie wekken onzichtbaar te zijn. Hierdoor loopt het vaak uit de hand, omdat we ons niet noodzakelijkerwijs realiseren dat achter deze foto of deze bijnaam een echte persoon zit, die soms sterk wordt beïnvloed door bepaalde uiteenzettingen.